

Adam PIETRZKIEWICZ*

Mediacje rodzinne w polskim systemie prawnym

Family mediation in the polish legal system

Streszczenie: Niniejszy artykuł podejmuje problematykę mediacji jako instrumentu rozwiązywania sporów okolorozwodowych. Współczesna rodzina podlega niewątpliwie wielu przemianom społecznym. Obserwujemy zmieniający się model rodziny- obok tradycyjnych małżeństw tzw. zalegalizowanych, z dziećmi lub bez, w kraju funkcjonują związki nieformalne, nierzadko jako rodziny po rozwodzie, funkcjonujące w separacji, które również wychowują dzieci. Współczesny okres charakteryzuje się tym, że role w małżeństwie stają się coraz bardziej elastyczne, wymagające wzajemnych uzgodnień pomiędzy partnerami. Obecne warunki społeczno-ekonomiczne wpływają na fakt, że coraz więcej związków rozpada się i coraz większa liczba dzieci wychowuje się w rodzinach niepełnych, w rodzinach rekonstruowanych lub w dwóch domach równolegle. Na tle tradycyjnego wymiaru sprawiedliwości mediacja prezentuje się jako alternatywa oddająca odpowiedzialność za spór samym zainteresowanym, mniej sformalizowana, oferująca oszczędność czasu oraz kosztów ekonomicznych, oraz lepiej odpowiadająca na różnorodność problemów i potrzeb rodziny. W Polsce przepisy prawne dotyczące alternatywnego sposobu rozwiązywania konfliktów i sporów, stanowiące podstawę do pojednawczego działania poza sądem, w pełni akceptowanego przez Państwo, po raz pierwszy pojawiły się w prawie polskim w ustawie z 23 maja 1991 roku o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. Następnie w kodeksach karnych z 1997 roku,

Abstract. This article takes the issue of mediation as an instrument for resolving disputes about divorce. Modern family is subject of many social change. We observe the changing model of the family-alongside traditional marriage so. legalized, with or without children, in the country are functioning informal relationships, often as a family after the divorce, functioning in separation that also raise children. The contemporary period is characterized by the fact that roles in a marriage are becoming more flexible, requiring mutual agreement between the partners. The current socio-economic conditions affect the fact that more and more of the compounds falling apart and an increasing number of children grow up in single-parent families, families or reconstructed in two houses in parallel. Against the background of the traditional justice mediation presents itself as an alternative conveys the responsibility for the dispute concerned, less formalized, offering time-saving and economic costs and better reflecting the diversity of problems and needs of the family. In Poland, the legal provisions relating to alternative means of resolving conflicts and disputes, forming the basis for conciliation action out of court, fully accepted by the State, first appeared in the Polish law in the Act of 23 May 1991 on the resolution of collective disputes. Then, in the penal codes of the 1997 amendment to the Act on proceedings in juvenile cases in 2001, in the proceedings before administrative courts in 2004. And 10 December 2005, entered into force a small

* Warszawskie Stowarzyszenie Rodzina Policyjna „1939”, Oddział 3 w Krośnie

nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w 2001 roku, w postępowaniu przed sądami administracyjnymi w 2004 roku. Natomiast 10 grudnia 2005 roku weszła w życie mała nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego, wprowadzająca procedurę mediacji w sprawach cywilnych, w tym także w sprawach rodzinnych. Skonfliktowanym członkom rodzin dało to szansę na rezygnację z procedury sądowej w zamian za polubowne rozwiązanie sporów, w mniej sformalizowanej atmosferze, poszukując rozstrzygnięć najlepszych dla danej rodziny. Wymiar Sprawiedliwości zyskał nadzieję na zmniejszenie obciążenia sądów przy jednoczesnym zabezpieczeniu stron korzystających z mediacji. Systematyczne wprowadzanie mediacji do polskiej rzeczywistości prawnej jest realizacją postulatów przystosowywania wymiaru sprawiedliwości do współczesnych przeobrażeń cywilizacyjnych. Coraz więcej rodzin decyduje się na skorzystanie z mediacji przed rozpoczęciem lub bez rozpoczynania postępowania sądowego, jak również coraz więcej spraw kierowanych jest do mediacji z sądów.

Słowa kluczowe: rodzina, rozwód, separacja, mediacja, postępowanie sądowe

Received: 03.2016

amendment to the Civil Procedure Code, introducing a mediation procedure in civil matters, including in family matters. Estranged family members gave a chance for the resignations of the judicial procedure, in exchange for an amicable solution of disputes in a less formal atmosphere, seeking the best decisions for family. Justice gained the hope of reducing the workload of courts while protecting parties using mediation. Systematic introduction of mediation to the Polish legal reality is the prerogative of adapting justice to the modern transformation of civilization. More and more families are choosing to use mediation before or without starting legal proceedings, as well as the growing number of cases referred to mediation with the courts.

Key words: family, divorce, separation, mediation, litigation

Accepted 06.2016

POJĘCIE I ZASADY MEDIACJI

Transformacja funkcjonowania dotychczasowych wzorców rodzinnych we współczesnej rzeczywistości determinuje pojawienie się nowych oraz modyfikację dotychczasowych instytucji i rozwiązań, wspierających rodzinę. W USA i w Wielkiej Brytanii na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku dużą popularność w sprawach rodzinnych uzyskała mediacja. W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie i zasady mediacji. Mediacja wg *Słownika wyrazów obcych* pochodzi od łacińskiego słowa „mediare” i oznacza działanie zmierzające do zażegnania lub złagodzenia konfliktu, jednocześnie włączenie się w spór dwóch stron pośrednika, strony łagodzącej konflikt i szukającej rozwiązania problemu [Tytuła, Okaramus 2011,153]. Mediacja to dobrowolne, poufne i niesformalizowane pozasądowe po-

stępowanie w sprawach, w których możliwe jest zawarcie ugody, prowadzone między stronami konfliktu przy pomocy osoby trzeciej jakim jest bezstronny mediator. Celem tych działań jest doprowadzenie do ugodowego załatwienia określonego sporu. Proces taki charakteryzuje się kilkoma zasadami tj.: dobrowolność; poufność; bezstronność; neutralność; akceptowalność [Rękas 2011;4,5]. Strony dobrowolnie wyrażają zgodę na udział w postępowaniu mediacyjnym. Zgoda ta może być wycofana na każdym etapie trwania mediacji przez każdą za stron, o czym należy je wstępnie poinformować. Wobec uczestników postępowania mediacyjnego nie może być stosowana żadna forma presji czy nacisku odnośnie udziału w mediacji. Podsumowując strona bez żadnych konsekwencji może zrezygnować z mediacji, jeżeli nie spełnia ona jej wymagań. Dobrowolność obejmuje także zgodę uczestników na przedstawiony przez mediatora przebieg procesu (np. czas i zakres dyskusji tematów, kolejność omawianych kwestii) oraz najważniejszy element, czyli zawarcie porozumienia w określonym kształcie. Istotą dobrowolności jest również zgoda stron na współpracę z konkretnym mediatorem (akceptowalność trzeciej strony). Przebieg postępowania mediacyjnego jest niejawnym. Zasada ta odnosi się do prywatności zapewnionej stronom sporu oraz immunitetu chroniącego mediatora przed przesłuchaniem w sądzie. Zgodnie ze standardami przyjętymi przez polską Radę Społeczną ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości, mediator winien dbać o poufność mediacji, czyli przebieg mediacji objęty jest tajemnicą. Strony biorące udział w postępowaniu mediacyjnym powinny być świadome procedury i reguł do których, wyrażając zgodę na udział w mediacji, muszą się dostosować. W mediacji cywilnej jednak strony mogą zwolnić mediatora z obowiązku zachowania w tajemnicy faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji. Zwolnienia z tajemnicy mogą dokonać tylko wszystkie strony łącznie. Bezskuteczne jest powoływanie się w toku postępowania przed sądem lub sądem polubownym na propozycje ugodowe, propozycje wzajemnych ustępstw lub inne oświadczenia składane w postępowaniu mediacyjnym [Bodio 2009, 49]. Ponadto strony mediacji mają równe prawa i powinny być traktowane jednakowo. Potwierdzeniem ustawowym zasady bezstronności jest art. 183 kodeksu postępowania cywilnego „Mediator powinien zachować bezstronność przy prowadzeniu mediacji”. Obowiązkiem mediatora jest także zachowanie neutralności. Neutralność w tym przypadku oznacza niezależność mediatora względem stron, odnosi się do braku konfliktu interesów, którego obecność mogłaby prowadzić do uprzedzeń. Odnosi się zatem do relacji oraz postawy prowadzącego mediację do

meritum sporu. Mediator nie może narzucać stronom własnych propozycji rozwiązań sporu, porozumienie jest wypracowywane przez same strony. Mediatorowi nie wolno czerpać żadnych korzyści z tego, co jest przedmiotem negocjacji pomiędzy uczestnikami ani też z faktu, sposobu lub formy zawarcia ugody. Strony muszą zaakceptować osobę mediatora i jego pomoc w dochodzeniu do porozumienia. Mogą również na początku mediacji uzgodnić z mediatorem reguły mediacji, których następnie w toku mediacji powinny przestrzegać. Mediacja jako pozasądowa metoda rozwiązywania sporów ma charakter konsensualno-koncyliacyjny. Współcześnie sąd powinien szukać rozwiązań alternatywnych w przypadku braku możliwości osiągnięcia porozumienia. Według P.J. Carnavala i P.A. Keenana mediacja jest dla stron wsparciem w określeniu wagi przyczyny konfliktu oraz pomocą w zwiększaniu gotowości do wzajemnych ustępstw i usprawniania wspólnych relacji [Stadniczeńko 2006, 36]. Bardziej precyzyjna jest definicja podana przez Christophera W. Morre'a. Uznaje on mediację za interwencję w toczące się negocjacje lub konflikt podjętą przez akceptowaną trzecią stronę, która nie ma autorytatywnej władzy pozwalającej na podjęcie decyzji rozstrzygającej spór, lecz pomaga stronom w dobrowolnym osiągnięciu przez nie wzajemnie akceptowanego porozumienia w kwestiach spornych. Bez względu zatem czy strony w trakcie uzgodnień spotykają się twarzą w twarz, czy też jak to coraz częściej ma miejsce, mediacje prowadzone będą za pośrednictwem korespondencji, rozmów telefonicznych czy konferencji internetowych, to ich własne uzgodnienia, wymiana propozycji, gotowość do rozważenia potrzeb i interesów drugiej strony oraz wzajemne ustępstwa mają stać się podstawą ostatecznego porozumienia, obejmującego rozwiązanie dla spornych kwestii. Mediacja także jako proces pozostawiający decyzję w rękach stron, może zaowocować ugodami bardziej adekwatnymi niż te, które potencjalnie mogłyby zostać wypracowane przez jakąkolwiek osobę trzecią (czyli np. adwokata, sędziego doradcę czy innego obserwatora). Mediacja zapewnia jej uczestnikom wiele satysfakcji w różnych wymiarach. Daje im szansę na znalezienie własnymi siłami takiego rozwiązania, które pogodzi ich interesy w sposób optymalny i sprawi, że każda z nich mogłaby się czuć zwycięzcą. Niekiedy są to rozwiązania „niestandardowe” w zasadzie nieosiągalne w warunkach postępowania sądowego. W doktrynie spotykamy się z trafną tezą, że poczucie odpowiedzialności za ostateczny rezultat oraz osobiste zaangażowanie się w proces wypracowania określonego porozumienia zwiększa prawdopodobieństwo, że strony konfliktu będą respektować jego ostateczne wyniki [Gójska, Huryn

2007, 23]. Zwolennicy koncepcji mediacji transformującej twierdzą, że mediacja zmienia ludzi, którzy biorą w niej udział i ich przyszłe relacje z innymi. Mediacja wzmacnia poczucie odpowiedzialności za własne zachowanie oraz promuje dialog i aktywność. Tym samym kształtuje pozytywne, pożądane postawy społeczne i przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Mediacja przyczynia się do odciążenia sądownictwa i pozytywnego przeobrażenia polskiej kultury prawnej.

CELE I FUNKCJE MEDIACJI

Celem mediacji jest znalezienie rozwiązania zadowolającego uczestników konfliktu, a nie określenie kto ma rację w sporze. Mediacja służy zmniejszeniu lub wygaszeniu konfliktu istniejącego między stronami, co jest tym łatwiejsze do osiągnięcia, że osoby dotychczas pozostające w konflikcie są równouprawnionymi partnerami w rozmowie, w poszukiwaniu rozwiązania dzielącego ich sporu. Nikt nie może narzucać stronom sposobu rozwiązania sporu, to same strony są odpowiedzialne za wynik mediacji. Ostatecznym celem mediacji jest pojednanie stron, które oznacza przebaczenie ze strony osoby pokrzywdzonej oraz żal, skruchę i chęć naprawienia wyrządzonego czynem zła ze strony sprawcy. Jak wynika z doświadczeń do ugody dochodzi w 70% przeprowadzanych mediacji, z pojednaniem mamy do czynienia znacznie rzadziej. Mediacja, zdecydowanie bardziej niż sformalizowane postępowanie sądowe, umożliwia podmiotom konfliktu wyrażenie swoich uczuć, wyjaśnienie spornych kwestii, a także dotarcie do rzeczywistych źródeł konfliktu, które bardzo często mają charakter emocjonalny (jak np. w wielu sprawach rodzinnych, sąsiedzkich, itp.). W mediacji istotne jest więc znalezienie praktycznego rozwiązania sporu, a nie ustalenie, która ze stron ma rację. Fakt dobrowolnego przyjęcia oraz przestrzegania reguł i zasad mediacji przez strony sprawia, że wypracowane przez nie porozumienie jest bardziej efektywne niż narzucone przez sąd w wyroku. Osiągnięte porozumienie staje się niejako „*własnością stron*”. Najważniejsze jednak co można uzyskać z mediacji to przede wszystkim fakt, iż podmioty konfliktu będą miały szansę rzeczywistego rozwikłania sporu i to w sposób odformalizowany, bez przeżywania skomplikowanego, często niezrozumiałego dla nich „scenariusza” procesowego [Cebula 2012, 3]. Zdaniem Mazowieckiej mediacja jest zjawiskiem pozytywnym [Mazowiecka 2010, 26]. Jako sposób modyfikacji zachowań przez negocjatorów może skutecznie przeciwdziałać konfliktom destrukcyjnym, głębokim i długotrwałym, z ich negatywnymi skutkami, jak: obniżenie moralne adwersarzy, podejrzliwość, brak zaufa-

nia, niszczenie współpracy, dezintegracja jednostki i grup, nieracjonalne zachowania, pogłębianie różnic między ludźmi. Mediacja daje szansę na szybkie i satysfakcjonujące strony rozwiązanie konfliktu z dużo mniejszymi stratami emocjonalnymi. Pozwala odciążyć sądy od spraw mniej poważnych i daje szansę na ograniczenie przestępczości i innych zjawisk niekorzystnych. Ponadto sprzyja szeroko pojętej edukacji społecznej oraz wzrostowi poczucia bezpieczeństwa. Strony zachowują ostateczną moc decyzyjną, co przywraca im poczucie sprawczości i godności. Przez podkreślenie zasadniczej roli uczestników, a wspomagającej mediatora, procedura mediacji kładzie nacisk na własną odpowiedzialność stron za proces podejmowania decyzji. Tym samym zwiększa poczucie własnej wartości i kompetencji. Mediacja pozwala na otwartą i uczciwą wymianę informacji na podstawie reguł wspólnie ustalonych przez strony. Pozwala na dostosowanie procesu rozwiązywania konfliktu do indywidualnych potrzeb i oczekiwań uczestników, ich stylu pracy, tempa i kontekstu sytuacyjnego. Jest mniej sformalizowana i ograniczona organizacyjnie, a bardziej elastyczna i prowadzona w bardziej osobistej atmosferze niż proces sądowy. Proces mediacji pozwala na wyrażenie emocji, które mogłyby w przeciwnym razie zablokować szansę osiągnięcia porozumienia. Obserwowane kilkuletnie doświadczenia mediacji w polskim prawie dają podstawę do pozytywnej oceny skuteczności jej stosowania, zwłaszcza pod kątem korzyści, jakie ona niesie dla wymiaru sprawiedliwości. Nie jest to bez znaczenia, albowiem pojednane strony zdecydowanie rzadziej wracają do sądu w ramach kontynuacji sporu, aniżeli ci, których konflikt rozstrzygnął sąd. Jak zauważa Cebula [2012, 3] inną niezwykle ważną korzyścią wynikającą z mediacji jest uchronienie samego procesu sądowego przed niepotrzebną przewlekłością, przedłużającymi się czynnościami procesowymi, angażowaniem licznych świadków, czy koniecznością powoływania biegłych. Osoby biorące udział w mediacji pozostające w konflikcie mają więc możliwość przedstawienia swoich racji i poglądów w neutralnym miejscu w przyjaznej atmosferze, sprzyjającej zawarciu porozumienia. Z mediatorem jako pomocnikiem, mogą wyjaśnić sporne kwestie oraz przedstawić proponowane rozwiązania nad którymi wspólnie negocjują. Mediacja sprzyja także utrzymaniu lepszych relacji na przyszłość pomiędzy skonfliktowanymi stronami, które mają szansę na utrzymanie wspólnych dobrych relacji po zakończeniu postępowania mediacyjnego.

PRZECIWSKAZANIA DO MEDIACJI

Wprowadzając instytucję mediacji do postępowania cywilnego w sprawach rodzinnych polski ustawodawca wyłączył z mediacji jedynie sprawy, co do których nie jest możliwe zawarcie przez strony ugody. Dotychczasowa praktyka sądów wskazuje, że w pewnych sytuacjach mediacja nie powinna być prowadzona, gdyż będzie nieskuteczna, ale może być niebezpieczna. Do takich przeciwwskazań zdaniem [Gójska 2011, 8] należą sprawy, w których: a) jedna lub obie strony są uzależnione od alkoholu lub środków odurzających; b) jedna lub obie strony cierpią na chorobę psychiczną lub silne zaburzenie emocjonalne; c) występuje znacząca nierównowaga siły między stronami, która w praktyce uniemożliwia negocjowanie z równej pozycji; d) w rodzinie ma lub miała miejsce przemoc. Mediacja może być niewskazana również, gdy silne emocje jednej lub obu ze stron lub niedawne przeżycia traumatyczne utrudniają świadomy, racjonalny osąd i skupienie się na wypracowanie elementu przyszłości. Powyższe zagadnienia zostały opracowane w wytycznych europejskich zawartych w Rekomendacji nr R(98)1 Komitetu Ministrów Rady Europy w dniu 21 stycznia 1998 roku, zwrócono też uwagę na umiędzynarodowienie relacji rodzinnych (tzw. spory transgraniczne).

MEDIATOR- JEGO ROLA I ZADANIA W PROCESIE MEDIACJI

Zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego mediatorem może być osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych korzystająca w pełni praw publicznych [Rylski 2013, 82]. O wyborze mediatora decydują w zasadzie strony, przy czym Kodeks postępowania cywilnego nie stawia żadnych szczególnych wymagań, jakie powinien spełniać mediator. Wyróżnia on także dwa typy mediatorów: powoływanych do przeprowadzenia mediacji w określonej sprawie i stałych, wpisanych na listę stałych mediatorów prowadzoną przez organizacje społeczną lub zawodową, o której informację organizacja przesyła prezesowi sądu okręgowego. Brak wymogów odnośnie wykształcenia i przygotowania do prowadzenia mediacji, stwarza wiele problemów, często okazuje się że mediator nie potrafi określić prawidłowego planu, czy doprowadzić do równowagi stron. Jest to tym bardziej konieczne przy mediacjach rodzinnych, gdzie mediator powinien skonkretyzować sytuację dziecka w konflikcie, a także potrafić odseparować sprawę nadającą się do

mediacji od tej, w której strony powinny wybrać się na terapię rodzinną. To od mediatora zależy czy cele mediacji zostaną spełnione, a strony będą czuły satysfakcję z powziętej decyzji o uczestnictwie. Mediator powinien być skuteczny, pomagać stronom osiągnąć porozumienie, zrealizować kwestie materialne, psychologiczne i proceduralne. Nigdy cele nie mogą być osiągnięte za wszelką cenę, należy działać zgodnie z regułami i zasadami etyki wyinterpretowanymi z polskich i zagranicznych kodeksów etyki mediatora czy standardów wypracowanych przez organizacje zrzeszające mediatorów. Bardzo ważną rolę w formułowaniu osoby mediatora, ma jego własny system wartości i cechy osobowościowe [Cybulko 2010,167]. Jednym z podstawowych zadań mediatora, jako bezstronnej i neutralnej osoby trzeciej, która nie może narzucać swoich decyzji i racji jest prowadzenie negocjacji pomiędzy stronami w celu zmaksymalizowania szans na zawarcie porozumienia i polepszenia komunikacji między stronami. Zadania mediatora zmieniają się w zależności od wielu czynników takich jak: styl mediacji, charakter sprawy i podejście stron. Zadaniem mediatora jest także pomoc stronom w rozmowie oraz określenie kwestii do dyskusji. Doświadczony mediator tak kieruje całym procesem, aby rozmowa była konstruktywna i nie odbiegała od tematu związanego z procesem. Mediator czuwa nad całym przebiegiem mediacji. Przed rozpoczęciem rozmów może zapoznać się z materiałami. Zbiera dane dotyczące konfliktu, przegląda akta sprawy, ma dostęp do dokumentów, jeżeli udostępni je sąd lub strony konfliktu. To mediator określa reguły postępowania i zapewnia komfortowe warunki do rozmowy. Mediacja powinna odbywać się w neutralnym miejscu. Powinna być zachowana równowaga stron, a mediator powinien ograniczać postawy roszczeniowe.

Bez względu na to, w jaki sposób mediator włącza się w spór, na pierwszym etapie mediacji musi spełnić następujące warunki: zbudować wiarygodność, tak aby strony poczuły, że dzięki mediatorowi i całemu procesowi będzie możliwe rozwiązanie spornych kwestii. Mowa tutaj o wiarygodności instytucjonalnej, osobistej, merytorycznej i proceduralnej. Mediator musi wykazać się pomysłowością, stworzyć atmosferę zaufania, a także powinien potrafić kontrolować swoje emocje. Jeżeli mediator działa i spełnia owe przesłanki, pozwala to na zbudowanie w stronach poczucia, że osoba której powierzyli swoje sprawy jest kompetentna i zna się na procesie. Obowiąz-

kiem mediatora może być prowadzenie mediacji w sposób, który przyczyni się do aktywnego uczestnictwa stron w procesie mediacji. Mediator stosując odpowiednie techniki mediacyjne, takie jak: dowartościowanie, parafraza, otwarte pytania dąży do stworzenia wymaganej atmosfery, opartej na zaufaniu i szacunku. Nie może on natomiast narzucać własnych opinii i namawiać do swoich racji. Istotnym elementem jest zdolność nie poddawania się manipulacji. Mediacja powinna odbywać się w atmosferze poszanowania godności stron, w razie potrzeby mediator tłumi negatywne emocje pomiędzy skonfliktowanymi [Białecki 2012,114]. Obowiązki mediatora zostały określone przez Społeczną Radę do spraw Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów działającą przy Ministrze Sprawiedliwości. Rada w dniu 26 czerwca 2006 roku uchwaliła Standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediatora. Standardy te mają charakter wytycznych i wskazówek, a nie źródeł prawa. Jak zauważa A. Cybulko, rolą mediatora jest także uświadomienie stron o potencjalnych skutkach niezawarcia ugody. W przypadku roszczeń wygórowanych uzmysłowienie stronom ich konsekwencji. Mediator uczy jak rozmawiać konstruktywnie i jak unikać agresywnego stylu negocjacji [Cybulko, Siedlecka-Andrychowicz 2014, 273]. Bardzo istotny jest udział mediatora w zakończeniu sporu. Mediator może sam sporządzić treść ugody bądź też strony same przy udziale mediatora mogą odegrać aktywniejszą rolę w sporządzeniu ugody. Jednocześnie może poradzić stronom, aby przed podpisaniem ugody skontaktowały się z prawnikami, jeżeli w sprawie występowały bez nich. Mediator przyjmując swoją funkcję, a strony zgadzając się na prowadzenie przez niego mediacji, doprowadzają de facto do zawarcia umowy nienazwanej o świadczenie usługi mediacyjnej zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego. W tym przypadku zastosowanie mają przepisy art. 750 kodeksu cywilnego o zleceniu.

PODMIOTY MEDIACJI OKOŁORZWOLOWYCH

Zdaniem Bodio osobami uprawnionymi do wzięcia udziału w mediacji, są wszystkie osoby, które mogą występować w postępowaniu cywilnym w charakterze strony bądź uczestnika postępowania, a więc posiadające zdolność sądową [Bodio 2009, 53]. Mediacje rodzinne stanowią natomiast charakterystyczną kategorię spraw, która obejmuje szczególnie rodzaj podmiotów. Uczestnikami mogą być osoby pozostające w związkach formalnych i niefor-

malnych, jako strony mogą występować małżonkowie, rodzeństwo, krewni, a także rodzice i dzieci w różnym wieku. W przypadku mediacji okołorozwodowych, gdzie sprawy dotyczą uregulowania kwestii związanych ze zmianą struktury rodziny po rozwodzie, wypracowania kwestii dotyczących spraw alimentacyjnych, finansowo-majątkowych, oraz opieki rodzicielskiej i kontaktów z dziećmi stronami są rozstający się małżonkowie [Gójska 2007, 33]. Kodeks postępowania cywilnego nie wprowadza wprost w przepisach dotyczących mediacji regulacji dotyczących udziału dzieci. Mediacja w takich przypadkach staje się najlepszą szansą na wypracowanie porozumienia. Podmioty mediacji okołorozwodowych borykają się z poczuciem winy i samotnością. Głównym celem staje się stworzenie podstaw do prawidłowego funkcjonowania jako rodzica, wypracowania nowych zasad, stworzenia dwóch odrębnych domów. Jest to czas, w którym strony powinny być pogodzone z ustaniem związku, a skoncentrowane nad wspólnym wypracowywaniem nowych relacji [Rękas 2010, 39]. W każdej z takich spraw mediator powinien mieć także na uwadze dobro dziecka, które często przez swoją fizyczną i duchową niedojrzałość nie jest w stanie samo zadbać o swój osobisty interes [Piasecki 2011, 394].

PODSUMOWANIE

Jednym z podstawowych obowiązków uczestników mediacji jest ponoszenie kosztów. Zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego mediatorowi przysługuje prawo do wynagrodzenia oraz zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji. W mediacji, która toczy się na podstawie umowy stron koszty wynikają z cennika przyjętego przez ośrodek mediacyjny, mogą być też ustalone pomiędzy mediatorem a uczestnikami. Mediacja stwarza wiele korzyści oprócz niskich kosztów, krótkiego czasu trwania, poufności, uczestnicy mogą sami decydować o postępowaniu i kontrolować go. Komunikacja stron jest intensywna, a możliwy rezultat może zapewnić zadowolenie wszystkich uczestników. Mediacja nie jest sformalizowana, nie występują problemy z jurysdykcją, a strona nie traci możliwości skorzystania z drogi sądowej. Prowadzenie postępowania mediacyjnego wymaga dużego zaangażowania wszystkich stron. Uczestnicy muszą być gotowi na ustępstwa, a mediator musi usprawniać komunikację pomiędzy nimi. Należy zauważyć, że cechą charakterystyczną mediacji okołorozwodowych jest fakt, że media-

tor wkracza w spór, po tym jak konflikt zdążył się już utrwalić, a strony wypracowały już swoje indywidualne stanowiska. Siłą mediacji jest dbałość o zrównoważenie stron i dobrowolne wspólnie wypracowane porozumienie. Dzięki mediacji rodziny unikają prowadzenia konfrontacyjnego postępowania sądowego, co w sytuacji, gdy w grę wchodzi dzieci jest najwyższym dobrem i korzyścią. Konkludując, mediacje okołorozwodowe są sposobem na rozwiązanie konfliktu, który kieruje uwagę stron ku przyszłości. Rolą mediatora jest pomóc skonfliktowanym stronom oderwać się od wzajemnego oskarżania, obwiniania i gromadzenia dowodów przeciwko sobie. W mediacji kładzie się nacisk na praktyczne rozwiązania, a nie ustalanie kto ma rację. Efektem mediacji jest znalezienie rozwiązań kwestii spornych, które pozwolą stronom zakończyć konflikt. Wspólna przeszłość stron ma o tyle znaczenie, o ile jej wyjaśnienie i zrozumienie pozwoli lepiej ułożyć stosunki pomiędzy nimi w przyszłości. Należy także pamiętać, że rozwód jest procesem, który może rozpocząć się na wiele lat przed finałem w sądzie, a jego następstwa będą powracały echem przez wiele lat. Interwenując w spór okołorozwodowy należy zatem uwzględnić czynniki psychologiczne, społeczne i ekonomiczne.

SPIS LITERATURY

- Białecki M., *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012.
- Bodio J., *Mediacje w sprawach rodzinnych-zarys problematyki* [w:] *Mediacje w teorii i praktyce*, red. A.Gretkowski, D.Korbarz, Stalowa Wola 2009.
- Cebula R., *Mediacje w polskim prawie cywilnym*, MS Warszawa 2012.
- Cybulko A., Siedlecka-Andrychowicz A., *Mediacje. Teoria i praktyka* [w:] *Mediator: role, umiejętności, osobowość*, red. E.Gmuryńska, R. Morek, Warszawa 2014.
- Czerederecka A., *Rozwód a rywalizacja o opiekę nad dziećmi*, LexisNexis, Warszawa 2010.
- Gójska A., *Mediacja w sprawach rodzinnych*, MS Warszawa 2011
- Gójska A., Boch R., *Obligatoryjna mediacja w sprawach rodzinnych – refleksje praktyków*, „Mediator”, nr 37, czerwiec 2006.
- Gójska A., Huryn V., *Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych*, Warszawa 2007.
- Kalisz A., Zienkiewicz A., *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2009.
- Lewicka A., *Profesjonalny Mediator*, Warszawa 2010.
- Mazowiecka L., *Mediacja dla każdego*, Warszawa 2010.
- Piasecki K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2011.

Rękas A., *Mediacja w polskim prawie karnym*. Warszawa 2011.

Rylski P., *Kodeks postępowania cywilnego*, Warszawa 2013

Stadniczeńko S.L., *Prawno-psychologiczne uwarunkowania mediacji i negocjacji*, Opole 2006.

Tytuła M., Okaramus J., *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 2011.

Winiarz J., Gajda J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1999.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U.1964, nr 9, poz.59.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U.1964, nr 16, poz.93.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, T. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz. U. z 1982 r. nr 35, poz. 228 z późn. zm.

Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, T. j. Dz. U z 2015 r. poz. 295 z późn. zm.